

*Ганесва О. Л., кандидат історичних наук,
науковий співробітник НДЛ НЦСВ
Академії сухопутних військ ім. гетьмана
Петра Сагайдачного (м. Львів)*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

У статті автор розглядає теоретичні засади інформаційного забезпечення національно-патріотичного виховання молоді

В статье автор рассматривает теоретические положения информационного обеспечения национально-патриотического воспитания молодежи.

The author considers the theoretical concepts of information support the implementation of the national-patriotic education of youth.

Постановка проблеми. Національний інформаційний простір держави є одним з головних чинників у формуванні громадської думки суспільно-свідомої частини населення. Саме тому побудова інформаційного простору та здійснення цілеспрямованої державної інформаційної політики є основою соціально-економічного, політичного і культурного розвитку країни.

В попередніх дослідженнях щодо застосування інформаційних технологій у військово-патріотичному вихованні курсантів ВВНЗ нами було зроблено висновок, що в сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства виникає потреба в інтеграції традиційних форм роботи щодо військово-патріотичного виховання та інформаційних технологій з метою їх найбільш ефективного використання [1].

На виконання статті 7 пункту 2 Указу Президента України від 3 липня 2008 № 616 “Про проведення у 2009 році в Україні Року молоді”, статті 7 пункту 1 Плану організації виконання положень Указу Президента України від 3 липня 2008 № 616 “Про проведення у 2009 році в Україні Року молоді”, затвердженого Віце-прем’єр-міністром України Васюником І. 11 липня 2008 року та постанови Кабінету Міністрів України від 28 січня 2009 року №41 “Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2009-2015 роки” спільним наказом Міністерства України у справах сім’ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України та Міністерства культури і туризму України від 27 жовтня 2009 року №3754/981/538/49 було затверджено Концепцію Національно-патріотичного виховання молоді, метою якої стало створення методологічних засад для системної і цілеспрямованої діяльності органів державної

влади і громадськості щодо виховання молоді людини-патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати і цивілізовано відстоювати свої громадянські права та виконувати обов’язки, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, сім’янин, професіонал, носій української національної культури. Зокрема, національно-патріотичне виховання формується на прикладах історії становлення Української державності, українського козацтва, героїки визвольного руху, досягнень у галузі політики, освіти, науки, культури і спорту [2].

Шляхами реалізації концепції національно-патріотичного виховання молоді є: розроблення та удосконалення нормативно-правової бази патріотичного виховання молоді; активізація діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських організацій у сфері національно-патріотичного виховання молодого покоління; інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання молоді; співпраця органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадськими об’єднаннями; посилення ролі родини у процесі національно-патріотичного виховання молоді; формування науково-теоретичних і методичних засад національно-патріотичного виховання молоді.

Предметом нашої наукової розвідки є інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання молоді, реалізація якого, відповідно до Концепції, передбачає здійснення таких заходів:

- розширення інформування молоді про заходи з відновлення та вшанування національної пам’яті;

- організація у теле-, радіопрограмах і в пресі постійно діючих рубрик, що популяризують українську історію, мову та культуру, досвід роботи з національно-патріотичного виховання різних соціальних інституцій;
- недопущення пропаганди в засобах масової інформації культури насильства, жорстокості і бездуховності, поширення порнографії та інших матеріалів, що підривають суспільну мораль та національні духовні цінності, заперечують суверенність Української Держави;
- підтримка україномовних молодіжних друкованих засобів масової інформації, теле- та радіопрограм, створення Інтернет-сторінок, що популяризуватимуть українську історію, мову та культуру, досвід роботи з національно-патріотичного виховання;
- виробництво кіно- і відеофільмів, підтримка видання науково-популярної, наукової, художньої літератури національно-патріотичного спрямування [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання національного, патріотичного, морального виховання, формування гуманістичних цінностей в різних напрямках психолого-педагогічної діяльності розглянуті в наукових студіях українських вчених Ю. Андреева, А. Афанасьєва, В. Дзюби, С. Гречка, Я. Зоря, І. Колодія, Ю. Красильника. Вагомий внесок у розв'язання проблеми удосконалення національного виховання внесли І. Бех, М. Стельмахович, О. Сухомлинська, Б. Чижевський. Шляхи, засоби і методи національного виховання у процесі спільної діяльності учнів висвітлюються в працях Л. Біркун, Н. Браташ, Л. Ветліченко, І. Іонової, О. Калашникової, О. Матвієнко, Я. Яцківа [3,4].

Демократичне та національно-патріотичне виховання з філософсько-антропологічними акцентами висвітлюється у працях сучасних українських дослідників В. Андрущенко, М. Коноха, В. Корженка, В. Кременя, М. Култаєвої, В. Лугового, І. Радіонової. Концептуальні ідеї національного виховання розглядали В. Кузь, Б. Ступарик, Ю. Руденко; родинного виховання Т. Алексеєнко, В. Постовий, П. Щербань [4,5].

Військово-патріотичне виховання на засадах національної ідеї в період Визвольних змагань українського народу (1917-1921 рр.) досліджували О. Фуртес, П. Фугулуйчук, Л. Кривізіук, Л. Дещинський, Р. Мельник, М. Литвин,

П.Ткачук. Національно-патріотичне виховання в армії УНР досліджувалось А. Науменком; національне виховання в родинях українського еліти – І. Хлистун; національне виховання в умовах глобалізації – Н. Авер'яною.

Слід зауважити, що у наукових розвідках А. Науменка, О. Доценка, П. Фугулуйчука та О.Познякова розглядалися питання інформаційно-пропагандистського забезпечення національно-патріотичного виховання військовиків, однак інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання молоді на сучасному етапі державотворення ще не стало предметом наукових досліджень.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних засад інформаційного забезпечення національно-патріотичного виховання на сучасному етапі державотворення.

Отже, об'єктом дослідження є національно-патріотичне виховання молоді в Україні.

Предмет дослідження – інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання.

Основний зміст. Цілеспрямована державна політика щодо формування патріотизму здійснюється у багатьох країнах світу. З цією метою розробляються державні та цільові програми патріотичного виховання молоді. Зокрема, у Російській Федерації – це Державна програма “Патріотичне виховання громадян Російської Федерації на 2006-2011 роки”, в Казахстані – Державна програма патріотичного виховання громадян республіки Казахстан, у Білорусії - Республіканська програма “Молодь Білорусі” на 2006-2010 роки. Аналіз основних напрямів та механізмів реалізації вищевказаних державних програм свідчить, що значна роль в них приділяється інформаційно-пропагандистському забезпеченню у сфері патріотичного виховання.

Так, заходи інформаційного забезпечення у Російській Федерації передбачають: розширення військово-патріотичної тематики у телерадіомовленні та друкованих виданнях; протидію спробам дискредитації патріотичної ідеї в засобах масової інформації, у творах літератури та мистецтва; створення умов для більш широкої участі ЗМІ у пропаганді патріотизму; сприяння розвитку творчого

потенціалу журналістів, письменників та кінематографістів в області патріотичного виховання [6].

Республіканською програмою “Молодь Білорусі” на 2006-2010 роки передбачаються такі заходи інформаційно-пропагандистського забезпечення: розробка і видання книги для випускника “Білорусь - країна твого майбутнього”; створення на базі Академії управління при Президентові Республіки Білорусь Республіканського молодіжного інформаційно-ідеологічного центру; видання інформаційних матеріалів з патріотичного виховання; формування політичної культури, протидії політичному екстремізму серед молоді [7]. Програмою також передбачається: організація випуску хронікально-документальних теле-і відеофільмів, радіопередач, наочних посібників, презентаційних дисків про мужність і патріотизм білоруського народу, військовослужбовців Збройних Сил, органів і підрозділів з надзвичайних ситуацій, прикордонних військ, органів внутрішніх справ, а також про діяльність громадських об'єднань патріотичної спрямованості; залучення молоді до вивчення та популяризації історії та традицій Білорусі, організація і проведення республіканських патріотичних акцій; забезпечення діяльності інформаційно-пропагандистських молодіжних груп в ході підготовки і проведення державних суспільно-політичних акцій створення культурно-етнографічних центрів, етнографічних комплексів;

У Державній програмі патріотичного виховання громадян республіки Казахстан заходи інформаційно-пропагандистського забезпечення реалізації державної політики щодо підвищення патріотичної свідомості громадян передбачають розробку та видання інформаційно-методичні збірників, рекомендацій, інформаційно-аналітичних матеріалів з питань патріотичного виховання громадян [8].

За підсумками моніторингу з патріотичного виховання громадян Казахстану у ЗМІ було отримано такі показники: вагома частина статей, в яких патріотизм розглядається як складова національної ідеї (аналітичні матеріали) складає 10,8%; військово-патріотичне виховання - 9,5%. Значну частку у вихованні патріотизму займають статті, присвячені вихованню молоді (через реалізацію державно-молодіжної політики) і виховання в сім'ї - 7,5%, 7,2% і 6,9%. Тема

толерантності (дружби між народами через сприйняття історії, культури, мов, звичаїв) - 5,9%. Статті соціального характеру - 5,2%. Однак найменше висвітлюється теми практичної реалізації патріотизму - 2,9% [9].

Аналіз вищевикладеного дає підстави зробити висновок, що у всіх державних документах щодо патріотичного виховання молоді інформаційне (інформаційно-пропагандистське) забезпечення розглядається як система заходів щодо популяризації історії держави та національних традицій з метою підвищення патріотичної свідомості громадян. Ці заходи здійснюються в єдиному інформаційному просторі держави.

Єдиний інформаційний простір держави являє собою сукупність баз та банків даних, технологій їх ведення і використання, інформаційно-телекомунікаційних систем та мереж і складається з таких головних компонентів:

- інформаційні ресурси (ІР) — бази і банки даних, усі види архівів, системи депозитаріїв державних ІР, бібліотеки, музейні сховища і т.ін.;
- інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура;
- інформаційні, комп'ютерні і телекомунікаційні технології — базові, прикладні і забезпечувальні системи, засоби їх реалізації;
- система взаємодії інформаційного простору України зі світовими відкритими мережами;
- система забезпечення інформаційного захисту (безпеки);
- система масової інформації.

Отже, система заходів з інформаційного забезпечення національно-патріотичного виховання здійснюватиметься в єдиному інформаційному просторі України із використанням всіх його складових. У зв'язку з цим ми пропонуємо застосовувати таке визначення: інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання – це сукупність інформаційних ресурсів і способів їх організації, створених з метою вивчення української історії, популяризації національних й духовних цінностей українського народу та узагальнення досвіду національно-патріотичного виховання.

Суттєвим недоліком розділу “Інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання” Концепції національно-патріотичного виховання ми вважаємо відсутність визначення ролі і місця бібліотек як складової інформаційного та

культурно-освітнього простору держави в інформаційному забезпеченні національно-патріотичного виховання.

Сучасна бібліотека – це регіональний соціально-громадський центр, який здійснює інформаційне обслуговування місцевих владних структур, служить сполучною ланкою між ними і населенням, сприяє прозорості влади, формує базу даних про регіон, зокрема створює інформаційно-аналітичні бази даних краєзнавчої тематики: історико-краєзнавча література, література про пам'ятки історії і культури, про екологію і охорону природи краю, творчість місцевих письменників. Тому важливим напрямком інформаційної діяльності бібліотеки є створення повнотекстової інформації про регіон, культурні, історичні традиції краю, про видатних діячів області в рамках реалізації Національної програми інформатизації з ініціативи та підтримки Міжнародного фонду “Відродження” розроблена Програма “Створення регіональних інформаційних порталів та інформаційних центрів на базі публічних бібліотек”. Ця програма є складовою програми “Розвиток Інтернет в Україні” та передбачає відкриття 27 порталів/центрів у 25 регіонах України та у м.Київ і м.Севастополь.

Наукові бібліотеки (особливо вишів) – повноцінні інформаційні центри, які оснащені сучасними засобами інформаційних технологій, мають електронні каталоги та веб-сайти (портали) в глобальній мережі Інтернет.

Російськими науковцями здійснено ряд ґрунтовних досліджень щодо взаємодії сучасних бібліотек і засобів масової інформації. Так, у наукових студіях С. Гапонова йдеться про існування чотирьох рівнів взаємодії бібліотек та ЗМІ, зокрема: рекламування нових надходжень літератури на сторінках преси; висвітлення в ЗМІ заходів, тематика яких безпосередньо не пов'язана з пропагандою фондів; засідання клубів за інтересами, зустрічі у літературній вітальні, проведення різних конкурсів і заходів патріотичної тематики, тощо.

У 2006 році в Україні було створено “Бібліотечний інформаційно-освітній Портал” – професійно-комунікаційний інтернет-ресурс для бібліотекарів, бібліотекознавців та інших зацікавлених користувачів України і україномовного зарубіжжя. Його метою є надання доступу до сайтів бібліотечних установ України і україномовних бібліотек

зарубіжжя; організація інтернет-опитувань, семінарів та форумів для бібліотекарів і користувачів бібліотек; об'єднати бібліотечну спільноту у віртуальному клубі для професійного спілкування. Портал дозволяє: централізовано отримати інформацію про сайти бібліотек України і україномовних бібліотек зарубіжжя і зв'язатися з ними; прочитати україномовні електронні книги в Інтернет-бібліотеках; акумулювати прогресивну бібліотечну думку для створення нової концепції діяльності бібліотек; презентація інтернет-сайтів бібліотек [10].

Ми вважаємо, що в контексті інформаційного забезпечення національно-патріотичного виховання слід використовувати можливості бібліотек-інформаційних центрів. Так, на інтернет-сайтах бібліотек може бути розміщена інформація про відкриття виставок або нових надходжень літератури з патріотичної тематики; проводиться інтернет-презентація бібліотечно-бібліографічних покажчиків патріотичного спрямування та здійснювалися огляди краєзнавчої літератури; проводиться поповнення фондів бібліотек аудіо-відео матеріалами. Особливо це стосується бібліотек вишів, які, як правило, інтегровані в інформаційний простір навчального закладу.

Справі популяризації вітчизняної історії можуть прислужитися також сучасні інтернет-ресурси, які налічують понад 200 сайтів з української історії, наприклад “Український історичний портал”, “Трипільська культура Київщини”, “Історія Галичини”, “Історія Волині”, “Енциклопедія козацтва”, “Реконструкція культури” та інші.

Інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання молоді передбачає й кардинальні зміни у діяльності засобів масової інформації, зокрема, у створенні власної медіа-продукції, спрямованої на подальше утвердження національних ідеалів, національної самосвідомості, виховання свідомих патріотів та формування повноцінної політичної еліти українського суспільства. Отже, йдеться про вироблення організаційних засад національно-патріотичного виховання молоді у національному медіа-просторі.

Аналіз сучасного стану ЗМІ дає підстави стверджувати, що мас-медіа спроможні формувати “...як короточасні шаблони індивідуальної та колективної поведінки, так і тривалі суспільні конвенції, визначальним чином впливаючи на динаміку та зміст

суспільної свідомості, а відтак – процеси формування колективної ідентичності соціуму”[11]. Але, аналіз наукових студій з питань впливу ЗМІ на формування української національної свідомості як важливого чинника державотворчих процесів в Україні свідчить про недостатній рівень дослідження цієї проблематики.

Кількісні показники та інтенсивність розвитку ЗМІ в Україні дають підстави стверджувати, що вони спроможні виконувати свої функції. Але, сучасні тенденції розвитку вітчизняних мас-медіа та системи телерадіомовлення, на думку В.В.Карлової, свідчать, що “... система національних ЗМІ об’єктивно поки що не орієнтована на формування розвиненої національної та державно-політичної ідентичності, збереження культурно-історичної самобутності, загальносуспільних цінностей”. [12].

Висновок: На підставі проведеного дослідження нами зроблено висновок, що інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання – це сукупність інформаційних ресурсів і способів їх

організації, створених з метою вивчення української історії, популяризації національних й духовних цінностей українського народу, узагальнення досвіду національно-патріотичного виховання.

Перелічені заходи здійснюються в єдиному інформаційному просторі України. Основними інформаційними ресурсами щодо національно-патріотичного виховання молоді є бібліотеки, державні архіви, музеї, інтернет-портали, радіо-, телебачення, система органів масової інформації.

Теоретичними засадами інформаційного забезпечення ми вважаємо: створення банків і баз даних патріотичної спрямованості в бібліотеках, вишах, органах державної влади і місцевого самоврядування; здійснення системної інтеграції існуючих форм і методів інформаційного забезпечення та інформаційних ресурсів; орієнтація медіа-простору на формування розвиненої національної та державно-політичної ідентичності, збереження культурно-історичної самобутності, загальносуспільних цінностей.

Література

1. Гапеева О.Л. Інформаційні технології в системі військово-патріотичного виховання курсантів ВВНЗ / О.Гапеева http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vnaou/2009_5/Gapeewa.pdf
2. Спільний наказ Міністерства України у справах молоді, сім’ї і спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України “Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді” № 3754/981/538/49 від 27 липня 2009 р. <http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/article?art...>
3. Гурова О. Національне виховання як складова частина духовного розвитку громадянина України / О.Гурова // http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/...1/.../Gurova_st.pdf
4. Н. Авер’янова Національне виховання в контексті глобалізації / Н.Авер’янова // <http://uaznavstvo.univ.kiev.ua/ua/visnyk/Visnyk-11/Averjanova.html>
5. Хлисту́н Інна Григорівна / І.Хлисту́н Національне виховання в родинах української еліти (кінець XIX - початок XX століття) : дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Уманський держ. педагогічний ун-т ім. Павла Тичини. — Умань, 2006. — 229арк.
6. Государственная программа "Патриотическое воспитание граждан Российской Федерации на 2006-2010 годы" // <http://ed.informika.ru/ntp/fp/patr/>
7. Республиканская программа “Молодежь Беларуси” на 2006-2010гг. // <http://law.sb.by/445/>
8. Государственная программа патриотического воспитания граждан Республики Казастан // <http://www.eccis.org/main.aspx?uid=9288>
9. Мониторинг по патриотическому воспитанию граждан Казахстана в СМИ за II -IV квартал 2008 г.(по страницам газет республиканского значения) // http://infopro.ucoz.kz/danny/monit_po_patriot.doc
10. Бібліотечний інформаційно-освітній портал // [http://www.libportal.org.ua/;](http://www.libportal.org.ua/)
11. Національні медіа як чинник формування сучасної української ідентичності та консолідації суспільства // <http://www.niss.gov.ua/Monitor/April/11.htm>
12. Карлова В.В. Вплив засобів масової інформації на формування української національної свідомості / В.Карлова // www.nbuv.gov.ua/e-journals/.../07kvvunc.htm